

PROJECTE COMUNICATIU CEE CA N'ORIOI

ÍNDEX DE CONTINGUTS

1. JUSTIFICACIÓ: PER QUÈ NECESSITEM UN CANVI?.....	3
2. ASPECTES CLAU EN COMUNICACIÓ AUGMENTATIVA I ALTERNATIVA.....	5
2.1 SISTEMES AUGMENTATIUS I ALTERNATIUS DE COMUNICACIÓ (SAAC).....	6
2.2. ETAPES COMUNICATIVES DELS APRENENTS:.....	7
2.3. COMPETÈNCIES COMUNICATIVES.....	8
2.4. LA IMPORTÀNCIA DELS INTERLOCUTORS.....	8
3. QUÈ ÉS EL LLENGUATGE NATURAL ASSISTIT?.....	10
3.1. PÀGINES D'INTERÈS.....	10
4. EINES D'AVUACIÓ.....	11
5. LES NOSTRES FUNCIONS COM A MALL.....	13
6. ANNEXOS.....	15

1. JUSTIFICACIÓ: PER QUÈ NECESSITEM UN CANVI?

Des del curs passat vam començar a compartir i debatre sobre aspectes de **la nostra pràctica** a l'escola que ens trontollaven i ens neguitejaven: alumnat que no avançava en comunicació, alumnat que sistematitzava tot allò que havia après amb la carpeta de comunicació, accés molt limitat al lèxic, falta de motivació vers la comunicació, manca espontaneïtat i un gran nombre d'alumnes sense un SAAC funcional. **Barreres** amb les quals ens hem trobat i que hem hagut d'analitzar amb la finalitat de destriar els **facilitadors** que ens permeten donar una resposta acurada.

Per fer-nos una idea ràpida, confrontarem allò que creiem que explica com hauria de ser la comunicació, amb la manera en què hem estat abordant alguns aspectes.

- **COMUNICACIÓ UNIDIRECCIONAL vs. COMUNICACIÓ BIDIRECCIONAL.**
Històricament, les carpetes de comunicació s'han fet servir de manera unidireccional, és a dir, per tal que l'infant es comuniqués amb l'adult, però no ens ajudaven a nosaltres a comunicar-nos amb l'infant. Per aquest motiu, creiem que és necessari un sistema de comunicació que sigui bidireccional i ens permetin a nosaltres, comunicar-nos amb ell també.
- **DEMANAR COSES vs. FUNCIONS COMUNICATIVES DEL LLENGUATGE.**
Amb el pas del temps hem vist que les interaccions dels infants es limiten, generalment, a fer demandes de reforçadors, per tant, ens trobem amb el repte de treballar la resta de funcions comunicatives del llenguatge:
 - Comunicar peticions i desitjos.
 - Compartir informació.
 - Establir relacions socials.
 - Emprar convencions socials.
- **ÚS DEL SAAC EN MOMENTS CONCRETS vs. GENERALITZACIÓ DEL SAAC.** Fins ara hem treballat l'ús del SAAC en moments concrets o amb materials específics que no ens han permès fer un ús generalitzat del mateix SAAC en diferents moments del dia. Per aquest motiu, cal que aprofitem les

situacions d'aula provocant que l'alumnat pugui participar utilitzant el seu SAAC.

- **ACTIVITAT DIRIGIDES** vs. **ESPONTANEÏTAT**. Cal que treballem el llenguatge i la comunicació de l'infant amb el seu SAAC, no només amb activitats dirigides, sinó també en situacions espontànies i contextualitzades que sorgeixin en el seu dia a dia.
- **CONDUCTISME** vs. **CONSTRUCTIVISME**. Fins ara, estàvem seguint un model conductista i volem caminar cap a un model més constructivista.
- **ÀREA CURRICULAR** vs. **DRET HUMÀ**. Quan parlem de comunicació no ens referim només a una àrea de coneixement a la que cal donar resposta, sinó a un dret humà fonamental que hem de vetllar, perquè no sigui vulnerat.

Com veieu, aquest ha estat un curs de **profunda reflexió**, de diàlegs i dubtes infinits, de prendre decisions, de tornar-nos a reformular i d'anar traçant entre totes el camí que volem recórrer amb el nostre alumnat, amb les famílies i amb vosaltres.

2. ASPECTES CLAU EN COMUNICACIÓ AUGMENTATIVA I ALTERNATIVA

La primera cosa en què vam estar d'acord és en la necessitat d'adaptar-nos a les **noves corrents** referents a l'abordatge de la comunicació augmentativa i alternativa (CAA).

Adjuntem un llistat d'aspectes que ens han ajudat a reflexionar i que considerem importants i a tenir en compte, per endinsar-vos en l'aventura de la CAA:

- No existeixen prerequisits per comunicar-se.
- Com més aviat comencem millor, però mai és massa tard per començar.
- Aprenent a comunicar-se donem una eina per ajudar a narrar la **identitat** de l'infant i el seu discurs intern. Estructuració lingüística i de pensament.
- Necessitem **donar sentit** a tots els actes comunicatius. Cal respondre molt a tot. Donar respostes a tot.
- Les **eines d'avaluació** són les nostres grans aliades. Necessitem partir de resultats objectius i reals per prendre decisions adequades.
- La **CAA** no és intuïtiva. Necessitem tenir molt clar cap a on ens dirigim.
- Necessitem aprofitar els **entorns naturals**.
- Hem de partir dels **interessos i motivacions** de l'alumnat, creant situacions d'alt component emocional.
- Hem de potenciar la **multimodalitat** (paraules, assenyalar un pictograma, un signe, un gest...). Sempre hem de donar resposta.
- L'ús de la **tecnologia** permet que la comunicació sigui més consistent, facilita el modelatge i afavoreix intercanvis comunicatius més espontanis. A més a més, l'edició és immediata.
- Entenem la CAA com a forma d'**acotar la discrepància** entre llenguatge comprensiu i llenguatge expressiu.
- Considerem la CAA com a **porta d'accés** al desenvolupament cognitiu, social i emocional.
- Hem d'ensenyar el **significat** dels pictogrames en entorns significatius, amb alt valor emocional. No naixem coneixent el significat dels pictogrames.

- Hem d'assumir **competència**. El nostre objectiu principal sempre serà l'alfabetització.

2.1 SISTEMES AUGMENTATIUS I ALTERNATIUS DE COMUNICACIÓ (SAAC)

“Els SAAC són un conjunt estructurat de codis no vocals, els quals, mitjançant procediments específics d'instrucció, serveixen per dur a terme actes de comunicació funcional, espontània i generalitzable per ells mateixos o en conjunció amb codis vocals o com a suport als mateixos.” Tamarit.

Els SAAC han de contemplar **tres components** íntimament relacionats. No podem escollir un sense tenir en compte als altres.

1. **CONTINGUT**: Ha de permetre **desenvolupar llenguatge**. Necessita un codi lingüístic, experiències i models experts.
 - Biblioteca de pictogrames.
 - Organització del vocabulari dins del suport (sintàctica, semàntica, pragmàtica o freqüència d'ús)
 - Mètode d'ensenyament (*PECS, POODS, LNA*)
 - *Software* d'edició i ús (*Verbo, GRID 3, Asterics, Proloquo2go, TD Snap...*)
 - Elements: pictogrames, imatges, paraules, lletres, etc. No hi ha una jerarquia. D'acord amb la capacitat de representació de l'alumnat.
2. **SUPORT**: El suport escollit té a veure amb la **postura**. Hem de valorar que el dispositiu tingui diferents prestacions en funció de les necessitats de l'usuari. Ex: fa canvis posturals.
 - Baixa tecnologia (carpeta *PECS*, carpetes de comunicació, plafó de regulació de conducta...)
 - Mitjana tecnologia (*Go talker, Step by step, Big Mack...*). Són importants per assegurar-nos la participació.
 - Alta tecnologia (tauleta tàctil amb sortida de veu, *PC...*) Pensar en l'avui i en el demà. Accés a la societat de la informació i de la inclusió.

3. ACCÉS:

- Directe (pantalla, teclat i ratolí).
- Indirecte (escaneig, codificat).

El **contingut (vocabulari)** dels SAAC ha de donar resposta a totes les funcions comunicatives:

- Expressar necessitats i desitjos.
- Rebutjar.
- Comentar i compartir opinions.
- Establir relacions socials.
- Explicar coses.
- Respondre.
- Preguntar.

2.2. ETAPES COMUNICATIVES DELS APRENENTS:

Les **etapes** on podem trobar a l'alumnat segons les conductes comunicatives que presenten:

COMUNICADOR EMERGENT: presenta una intenció comunicativa clara, però li falta un sistema fiable de comunicació simbòlica. Per aquest motiu, depèn del seu context i, concretament, de l'interlocutor.

COMUNICADOR DEPENDENT DEL CONTEXT FAVORABLE: presenta una comunicació multimodal amb una intenció i coherència clara. La seva comunicació es limita a certs contextos, interlocutors i temes. Necessita l'ajuda d'un interlocutor, perquè molts cops el seu missatge no és intel·ligible.

COMUNICADOR INDEPENDENT: l'usuari pot comunicar-se i interaccionar amb qualsevol interlocutor i context amb el seu SAAC. Coneix el seu dispositiu i fa ús de totes les funcions comunicatives.

2.3. COMPETÈNCIES COMUNICATIVES

A més a més, el lèxic ha de permetre a l'aprenent desenvolupar les competències següents:

- **Operacional:** Habilitats tècniques per manejar el SAAC. Editar-lo, saber si té bateria, ajustar el volum, encendre...Molt important les capacitats cognitives i motrius. Tenir present la importància d'aprendre la localització dels pictos.
- **Lingüística:**
 Maneig del codi lingüístic:
 - Semàntica: relacionar el significat del seu lèxic interior amb els pictogrames, com s'utilitzen i com es combinen.
 - Morfologia: desenvolupament complex amb formes elaborades. Els pictos no són un codi lingüístic real, hem d'esperar que llegeixi i escrigui per valorar les estructures.
 - Sintaxis: eficàcia comunicativa vs eficàcia lingüística .
 - Pragmàtica: com utilitza el SAAC en diferents contextos.
- **Social:** Coneixement de les regles socials de comunicació. Aspectes pragmàtics aplicats al SAAC.
 Torns de conversa, iniciar la conversa, compartir informació, fer preguntes als altres...
- **Estratègica:** Habilitats per optimitzar i treure més partit d'allò que saben i poden fer. Estratègies compensatòries per clarificar missatges o usar paraules de manera creativa.

2.4. LA IMPORTÀNCIA DELS INTERLOCUTORS

L'alumnat amb necessitats complexes de comunicació precisa de **models** que ensenyin com s'utilitza el llenguatge, **experiències** per practicar-lo i un **codi lingüístic** robust amb el qual construir missatges. Així doncs, la responsabilitat de l'ensenyament és dels **interlocutors** i hem de tenir en compte:

- Els aprenents depenen de nosaltres.

- Tots els intercanvis comunicatius són una oportunitat de llenguatge i comunicació.
- Aprenem a esperar.
- Comentem en comptes de preguntar.
- Contestem a qualsevol intent comunicatiu.
- Evitem les preguntes tancades.

3. QUÈ ÉS EL LLENGUATGE NATURAL ASSISTIT?

El **Llenguatge Natural Assistit** (LNA) consisteix en una estratègia de comunicació que busca afavorir el desenvolupament del llenguatge mitjançant el **modelatge**. És a dir, l'adult acompanya el seu llenguatge oral amb els símbols (pictogrames, signes manuals) que es presenten al sistema de comunicació de l'alumne/a. Cal tenir clar que estem proposant llenguatge a l'aprenent, assumint que no podem saber el que vol o pensa, emprant un mateix codi lingüístic. Assenyalem els símbols al seu dispositiu de CAA mentre parlem per donar exemple de com s'utilitza un SAAC.

3.1. PÀGINES D'INTERÈS

AlfaSAAC: https://alfasaac.com/comunicacion-aumentativa-y-alternativa/#_nueve

UTAC: <https://www.utac.cat/>

La fábrica de palabras: <https://lafabricadepalabras.com/>

Doble equipo: <https://www.dobleequipovalencia.com/>

4. EINES D'AVUACIÓ

- **MATRIZ DE COMUNICACIÓN** (comunicació): instrument d'avaluació dissenyat per determinar amb exactitud com es comunica un individu i poder proporcionar un marc conceptual per determinar quins són els objectius de comunicació que cal treballar. Adreçat a aprenents que es troben a l'etapa emergent fins a la transició a l'etapa dependent del context favorable.
- **ACTOS POTENCIALMENTE COMUNICATIVOS** (comunicació): inventari que té com a objectiu recollir les conductes comunicatives dels aprenents. Adreçat a aprenents que es troben a l'etapa emergent. Indicada per alumnat amb pluridiscapacitat.
- **ANÀLISI DE L'ENTORN COMUNICATIU** (ACE): qüestionari que ens ajuda a identificar i analitzar les barreres i oportunitats que oferim durant les activitats d'aula. Pot ser un bon punt de partida per reflexionar sobre la nostra pràctica docent i aplicar facilitadors per la comunicació. Adreçat a aprenents que es troben a l'etapa emergent fins a la transició a l'etapa dependent del context favorable.
- **AAC PROFILE**: Prova que s'organitza en 5 nivells que mesuren les habilitats per desenvolupar la comunicació i el llenguatge fent ús d'un SAAC. Avalua les habilitats dins de cada competència (operacional, social, lingüística i estratègica). Mesura la progressió a nivell expressiu i receptiu tenint en compte l'aprenent i el company/a de comunicació. Convida a realitzar una avaluació inicial i avaluacions continuades. Adreçat a aprenents que es troben a l'etapa dependents del context favorable.
- **ANÀLISI DE RUTINES** (identificar barreres i oportunitats):
 - Barreres personals/actitud: manca de formació, manca de coordinació entre professionals, manca d'expectatives respecte als aprenents, manca de temps d'exposició al SAAC, manca de resposta de l'interlocutor.
 - Barreres tècniques: estan relacionades amb el sistema de comunicació, el *software* o els accessoris com, per exemple, limitacions en la qualitat de la veu, la descàrrega de la bateria, els

problemes tècnics, les reparacions que són lentes i costoses econòmicament, la lentitud a l'hora de generar un missatge, etc.

- Barreres d'habilitat: són les dificultats que poden tenir els usuaris en l'ús del seu dispositiu.
- Barreres pràctiques: sorgeixen quan els interlocutors no fan servir de manera adequada els dispositius i les tècniques i estratègies de la CAA.
- Barreres d'accés:
 - Afectació motora.
 - Nivell cognitiu.
 - Trastorns sensorials.
 - Conducta.
- **REFLEXIONS ENTORN DE LA COMUNICACIÓ DURANT LES ACTIVITATS D'ESCOLA:**
 - Rutines d'entrada.
 - Carpeta d'encàrrecs.
 - Sortides.

5. LES NOSTRES FUNCIONS COM A MALL

Segons el document per a l'organització i la gestió dels centres, la mestra d'audició i llenguatge (MALL) ha de col·laborar en la creació d'**entorns d'aprenentatge** valuosos per a tot l'alumnat i, especialment, per al que presenta necessitats específiques de suport educatiu.

Les seves actuacions s'han de desenvolupar en els àmbits del centre, l'aula, l'alumnat i les famílies.

En l'àmbit del **centre**, té les tasques següents:

- Col·laborar amb l'equip directiu en tots els aspectes del projecte educatiu del centre que fan referència a l'atenció a la diversitat de tot l'alumnat, vetllant per la implementació de la coeducació i la perspectiva de gènere.
- Participar en les diferents comissions pedagògiques del centre (CAEI, comissió social, etc.).
- Coordinar-se amb l'equip docent en la planificació de la resposta educativa de l'alumnat amb necessitat de suport educatiu.
- Col·laborar en l'organització de les mesures i suports (horaris, espais, equipaments, recursos didàctics, etc.).
- Col·laborar amb els tutors i les tutores i els i les professionals implicats en l'elaboració dels plans de suport individualitzat, quan l'alumnat ho requereixi.
- Acollir i acompanyar l'alumnat i les famílies en l'itinerari formatiu, especialment l'alumne o alumna que presenta necessitats educatives especials.

En relació amb l'**aula**, té les tasques següents:

- Acompanyar l'alumnat en el seu procés d'aprenentatge, especialment en els canvis de cicle i d'etapa, i fer-ne partícip la família.
- Col·laborar en el seguiment i l'avaluació de l'alumnat amb la valoració sistemàtica del procés d'assoliment de les competències.
- Planificar, amb els tutors i les tutores i altre personal especialista, activitats d'aprenentatge amb metodologies flexibles que permetin l'atenció a tot l'alumnat i col·laborar a l'hora d'implementar-les.

- Col·laborar en la planificació d'activitats que prevegin les singularitats i les necessitats de suport de l'alumnat.
- Fer observacions de l'alumnat en els diferents contextos educatius per identificar-ne les necessitats de suport.
- Donar suport a l'equip docent dins l'aula per promoure la participació i els aprenentatges de l'alumnat amb necessitats específiques de suport educatiu; de forma excepcional, oferir suport individual (o en altres formes d'agrupament) dins o fora de l'aula, quan els objectius i continguts així ho requereixin.
- Preparar activitats i recursos didàctics que facilitin la participació i l'aprenentatge de l'alumnat i el treball específic en el grup classe ordinari.

En l'àmbit de l'**alumnat i les famílies**, la MALL ha de col·laborar en la mesura del que sigui possible, fent-los partícips en:

- La identificació de les necessitats de suport de l'alumnat, conjuntament amb l'EAP.
- L'elaboració dels plans de suport individualitzats de l'alumnat amb necessitats específiques de suport.
- El seguiment i l'avaluació de l'alumnat a partir dels objectius acordats en el pla de suport individualitzat.
- La coordinació amb els serveis externs que atenen l'alumnat conjuntament amb l'EAP, i la cerca d'estratègies i recursos, en corresponsabilitat amb la família, per afavorir el desenvolupament integral de l'alumnat.

6. ANNEXOS

Protocol de coordinació amb famílies per decidir quin SAAC s'adequa a les necessitats del seu fill/a:

- Trobada general: LNA, vídeos i aspectes clau, DRIVE.
- DRIVE compartit amb vídeos i informació.
- Avaluacions, comentar resultats i PI.
- Llistat de lèxic per introduir al comunicador (si s'escau).
- Trobada per compartir i comentar el llistat de lèxic per introduir al comunicador.
- Comunicació fluida per Dinantia / telèfon.
- Que puguin assistir a les sessions d'aula.